

Uloga Zavičajnog muzeja u očuvanju kulturnog i regionalnog identiteta u Donjoj Kupčini

Potaknuta rezultatima vlastitih terenskih istraživanja u selu Donja Kupčina, te uvidom u sačuvanu etnografsku građu u Zavičajnom muzeju Donja Kupčina osnovanom 1973. godine, u ovom tekstu nastojim analitički istražiti i preispitati prisutnost osjećaja kulturnog i regionalnog identiteta među mještanima spomenutog sela. Očuvanje kulturnog i regionalnog identiteta ću razmotriti na primjerima Zavičajnog muzeja kao kulturne institucije smještene u sredini sela, osnovane i izgrađene na inicijativu mještana, zatim na primjerima dijalekta, tekstila te općenitog značaja tradicijske arhitekture u suvremenom životu sela.

Ključne riječi: Zavičajni muzej Donja Kupčina tradicijska kultura, regionalni identitet, Donja Kupčina

Uvod

Prema Raymondu Williamsu, u definiranju kulture postoje tri općenite kategorije: „idealna“ – prema kojoj je kultura „stanje ili proces čovjekova usavršavanja u odnosu na univerzalne vrijednosti“ (1965: 57); „dokumentarna“ – prema kojoj je kultura „skup djela uma i mašte u kojem su detaljno i na različite načine zabilježene misli i iskustvo ljudi“ (ibid.); i „socijalna“ koja kulturu definira kao „opis posebnog načina života u kojem se određena značenja i vrijednosti ne izražavaju samo u umjetnosti i mišljenju nego i u institucijama i u svakodnevnom ponašanju“ (ibid.). Uzevši u obzir Williamsovu sugestiju kako bi pažnja istraživača trebala biti usmjerena na njihove međusobne odnose, u ovom ću se

tekstu zadržati na promišljanju treće, socijalne definicije kulture iz razloga što “takva analiza u pravilu uključuje i ... strukturu institucija koje izražavaju ili uređuju društvene odnose, karakteristične oblike kojima članovi društva komuniciraju“ (ibid.).

Nastojat ću dati informativni pregled vlastitih dosadašnjih terenskih istraživanja društvenih odnosa i seoske kulture u Donjoj Kupčini, muzejskih aktivnosti u Zavičajnom muzeju Donja Kupčina provedenih u posljednjih godinu dana, te dobivena saznanja koja su otvorila nova istraživačka pitanja. Je li Zavičajni muzej svojom trideset i petogodišnjom prisutnošću na području Donje Kupčine, na nekoj, osviještenoj ili neosviještenoj razini, ojačao među mještanima potrebu za očuvanjem vlastite tradicijske kulture? Koliko su Zavičajni muzej Donja Kupčina – kao kulturna i društvena institucija – i uz njega vezana brojna etnološka terenska istraživanja (provedena od njegova osnutka do današnjih dana) na tom području utjecali na lokalno stanovništvo u smislu stvaranja određenog oblika društvene komunikacije? Osim na primjeru Zavičajnog muzeja i njegove uloge u očuvanju identiteta, razmotrit ću to i na primjerima dijalekta, tekstila te općenitog značaja tradicijske arhitekture u suvremenom životu sela.

Selo Donja Kupčina¹ nalazi se u pokupskom nizinskom kraju, na ušću potoka Kupčine. Prema kazivanjima mještana, sastoji se od šesnaest zaselaka: Dolnje selo, Krajačko, Barečko, Japarsko, Matasičko, Konječičko, Ulica, Petrinjsko, Stupljansko, Pušačko, Kuličko, Marušičko, Mikuličko, Gornje selo, Stepičko i Jantolsko.

Prema kazivanjima mještana, zaseoci su dobili nazive prema omjeru većine prezimena zadržanih obitelji u svakom zaseoku, iako njihovi odgovori na to pitanje nisu uvijek usklađeni². Primjerice, za zaseoke Matasičko, Petrinjsko, Mikuličko, Marušičko, Petrinjsko, Stepičko i Konječičko može se sa sigurnošću reći kako su dobili nazive prema prezimenima zadruga. Dragutin Lugarec (rodnom iz Donje Kupčine) u svojoj knjizi „Prilozi za povijest sela i župe Donja Kupčina u županiji Zagrebačkoj (Pokuplje)“ navodi kako je Barečko selo dobilo naziv prema prezimenu Berek koje je pronašao u arhivskim spisima o kupčinskim prezimenima, a Japarsko selo prema stanovnicima doseljenim iz Japre, iz Bihačke županije (Bosna) (Lugarec, 1999: 186). Prema razmišljanjima nekih kazivača, porijeklo naziva zaselka Ulica dolazi od prezimena Vularić, kada je taj zaselak nosio naziv Vuraličko selo, prema prezimenu Vularić. U svakodnevnom govoru s vremenom su izokrenuti suglasnici *r* i *l*, te je od prezimena Vularić nastalo Vuraličko selo. S obzirom na to da se na donjokupčinskom dijalektu mnoge riječi skraćuju u svakodnevnom govoru, Vuraličko je nakon nekog vremena postalo Uraličko, da bi ga krajem 1970-ih i početkom 1980-ih godina preimenovali u Ulica³.

¹ Do 1980-ih godina 20. stoljeća spominje se i oblik Dolnja Kupčina. U najnovijim publiciranim radovima gubi se suglasnik *l* i ostaje naziv Donja Kupčina. U daljnjem ću tekstu koristiti naziv Donja Kupčina kako ga pronalazim u novijim zapisima i publiciranim radovima.

² Jedna od mojih sugovornica, Kata Matas, koja mi je nabrajala nazive zaseoka, djevojački se prezivala Stepušin i živjela je u Barečkom selu, te se nakon udaje za Matasa preselila u Matasičko.

³ Podatak o nastanku naziva Ulica dala je Anđelka Vidović rođena 1965. godine u Donjoj Kupčini. Prema njezinom sjećanju, zaseok se tada nazivao selom i zvali su ga Vuraličko selo. Procjenjuje kako se naziv promijenio početkom 1980-ih godina.

Bez obzira na to što svi zaseoci pripadaju istome selu – Donja Kupčina, struktura stanovništva danas je umnogome izmijenjena od vremena kada su zaseoci nastali – Dragutin Lugarec piše kako je naselje formirano u 15. stoljeću (Lugarec, 1999: 10), pa tako, primjerice, u Konječičkom selu danas još samo dvije kuće nose dotično prezime. Mještani s ponosom naglašavaju kako se ispred svakog zaseoka nalazi tabla s natpisom zahvaljujući njihovoj osobnoj zalaganju u Općini. U svakodnevnom govoru, pri tumačenju odakle je tko ili gdje tko živi, često će se orijentirati prema nazivima zaseoka ili nadimcima obitelji, koji se, kao i prezimena, nasljeđuju kroz generacije.

Dijalekt

U svakodnevnom govoru *Kupčimaca* zadržao se lokalni govor koji pripada kajkavskom dijalektu. Bez obzira na relativnu blizinu većih gradova kao što su Zagreb i Karlovac, te poslovne i društvene veze koje održavaju sa stanovnicima drugih mjesta, mještani Donje Kupčine međusobno će najčešće razgovarati na svom dijalektu, odnosno lokalnom govoru.

Prema sociolingvističkim teorijama, svaki jezik u sebi ima implicitnu normu koju čini skup govornicima inherentnih pravila o upotrebi toga jezičnog sustava. Na takvoj normi zasniva se mogućnost komuniciranja pri čemu govornik i slušalac raspolažu barem djelomice identičnim sustavom i pravilima njegove upotrebe. Norma implicitno izrasta iz komunikacijske prakse, dinamična je i promjenjiva (Grbić, 1994: 39).

Da je ta tvrdnja točna, uvjerila sam se na terenu. Naime, vrlo često bi mi sugovornici prevodili određene riječi, pa čak i cijele dijelove rečenica, posebice kada bi govorili o vlastitoj prošlosti. S obzirom na to da je moj materinji idiom štokavski, i kao takav puno bliži hrvatskome standardnom jeziku, slušajući starije mještane Donje Kupčine vrlo sam teško uspijevala razabrati i samu temu njihova razgovora.

Tijekom razgovora sa mnom trudili su se govoriti sporije, razgovijetno i na standardnom hrvatskom jeziku. Ipak, za nazive određenih predmeta ili opise određenih situacija jednostavno nisu mogli naći zamjensku riječ hrvatskoga standardnog jezika.

Stoga sam tijekom terenskih istraživanja sastavila rječnik izraza koji su mi bili nepoznati kako bih se lakše sporazumijevala sa starijim mještanima. I među mladom generacijom dijalekt prisutan iako se kod njih arhaični izrazi već poprilično gube i primjenjuje hrvatski standardni jezik koji uče u školi.

Svijest o jezičnoj raznolikosti (u ovom slučaju raznolikosti unutar jednoga jezičnog sustava) duboko je prisutna u čovjekovoj komunikacijskoj praksi (Grbić, 1998: 186). *Kupčinci* s ponosom ističu vlastiti dijalekt kao njihovo važno identitetsko obilježje. 11. studenog 2006. godine u Vatrogasnom domu (pored Zavičajnog muzeja) bila je organizirana proslava Sv. Martina na kojoj su mještani priredili maleni igrokaz o krštenju vina na svom dijalektu.

Pozivajući se na sociolingvističke teorije dolazimo do “pretpostavke da je jezična praksa jedan od pokazatelja stanja grupne svijesti, dakle i stanja identiteta, jer otkriva samopercepciju, kao i najčešće neizgovoren, ali prisutan stav prema drugima ...” (Grbić, 1998: 187) kao što je, primjerice, odnos prema vlastitoj lokalnoj/regionalnoj pripadnosti, ali i prema lokalnoj/regionalnoj pripadnosti drugih. U posljednjih nekoliko desetljeća u Europi i svijetu dolazi do snažnog oživljavanja različitih društvenih pokreta, među njima i etničkih (Grbić, 1994: 42), etno-kulturnih i sl., koji revitaliziraju osjećaj pripadnosti vlastitoj zajednici.

Kao jedna od popratnih pojava (čija je glavna namjera očuvanje, njegovanje i dalje razvijanje etničkog identiteta), uočila se težnja za emancipacijom lokalnih dijalekata i govora (ibid.). Zavičajni muzej svojim je aktivnostima u tom smislu ponudio mogućnost očuvanja i revitaliziranja lokalnog govora kao jedne od glavnih identitetskih značajki ovoga kraja.

Tekstilno rukotvorstvo

Među mještanima Donje Kupčine u mnogim se domovima u tavanskim prostorijama još uvijek čuva tkalački stan (*tkanica*). Kod nekih je, štoviše, donedavno bio u uporabi⁴, dok je kod drugih rastavljen ili pohranjen na tavanu (najčešće u prilično dobrom stanju), te se ne koristi. Među muškom i ženskom populacijom prisutna je podjednaka želja i svijest o potrebi očuvanja tradicijskog inventara. Primjerice, otac i sin, Stjepan i Ivan Konječić, već nekoliko godina žive sami, a u prenamijenjenom čardaku smještenom u dvorištu kraj zidane kuće u kojem je nekada živjela zadruga Konječić, čuvaju *tkanicu*. S obzirom na to da su se tkanjem bavile žene, *tkanica* u ovom slučaju ima značaj muzejskog predmeta. Možda bi je, kažu, poklonili Zavičajnom muzeju Donja Kupčina. No, činjenica da je tkalački stan koji se tamo nalazi u prilično lošem stanju, ne motivira ih, kao ni druge mještane, da ga daruju jer se boje da i će doživjeti istu sudbinu⁵. To je problem koji za sobom povlači daljnja istraživačka i diskurzivna promišljanja, kojih ću se u ovom radu samo djelomično dotaknuti jer smatram da zahtijevaju dodatno istraživanje.

Ženska narodna nošnja u Donjoj Kupčini sastoji se od košulje (*opleće*), suknje (*rubaća*) i pregače (*zastor* ili *fertun*). Muška narodna nošnja sastoji se od širokih bijelih hlača

⁴ Kata Vularić, rođena 1950-ih godina u Donjoj Kupčini, do prije godinu dana tkala je na svome tkalačkom stanu zajedno s još jednom starijom ženom iz sela. S obzirom na to da ta starija žena više nije mogla tkati, Kata Vularić se i sama prestala baviti tom djelatnošću jer, kako kaže: „nema više društva, a ne da mi se samoj ...“. Kata i njezina kolegica tkale su najčešće kuhinjske krpe za svakodnevnu uporabu.

⁵ *Tkanicu* je u proljeće 2007. godine u Zavičajnom muzeju složio Ivan Herceg (rođen 1933. godine u Donjoj Kupčini). Njezini dijelovi bili su porazbacani po nekoliko čardaka, nagriženi raznim glodavcima i u vrlo lošem stanju. Ivan Herceg pronašao je te dijelove i uredio *tkanicu* koja danas stoji u gornjoj prostoriji prvog čardaka do ceste u Muzeju.

(*gače*) i široke košulje (*rubaća*). Udate žene na glavama su najčešće nosile maramu (*rubac*). *Rubac* je kod mlađih žena bio ukrašen ružama (*rožama*) u raznim bojama (dok su starije žene najčešće nosile jednoboje *rupce*). Muškarci su početkom 20. stoljeća na glavama nosili šešire (*škrljak*). Nakon Drugoga svjetskog rata, Kulturno umjetničko društvo u selu počeo je voditi seoski učitelj, gospodin Vlašić, koji je bio porijeklom iz Gornjeg Pokuplja (mjesto smješteno u blizini Karlovca)⁶. On je smatrao da su *Kupčinci* porijeklom iz Bosne i da su na današnje prostore doselili tijekom 15. stoljeća bježeći pred najezdom Turaka-Osmanlija. Prema njegovim saznanjima, preci *Kupčince* u Bosni nosili su šubare zbog čega je zahtijevao da muški članovi tadašnjega Kulturnog umjetničkog društva zamijene šešire šubarom. Iako su i ranije muškarci tijekom zime nosili šubare, nakon intervencije seoskog učitelja šubara je postala osnovni dio muške narodne nošnje i kao takva se nosila u svim prigodama, ljeti i zimi. Stoga na starijim slikama od prije Drugoga svjetskog rata muškarci na glavama nose šešire, a na slikama novijeg datuma (od 1960-ih godina nadalje) šubare. Mještani Donje Kupčine prihvatili su šubaru kao dio svoje narodne nošnje, međutim, u razgovoru će često spomenuti šešir kao dio svoje *starine*. Sjećanje na šešir kao “starijeg” dijela narodne nošnje, a opet prihvaćanje šubare kao “novijeg”, navodi da se ovaj segment narodne nošnje promatra kao jedan od elemenata koji pridonosi sagledavanju kompleksnosti seoske društvenosti.

Je li na daljnju prezentaciju muške narodne nošnje kao na dio lokalnog i kulturnog identiteta utjecala individualna inicijativa obrazovanja, pa samim time u očima mještana i “stručnije”, osobe za određivanje simbola kulturnog identiteta? Činjenica da su mještani Donje Kupčine prihvatili sugestiju i prihvatili *novinu* kao dio vlastite tradicije, također je zanimljiva i ne treba biti previđena u etnografskim istraživanjima i opisima.

Danas manji dio mještana iz Donje Kupčine oblači svoju nošnju samo u posebnim prigodama, primjerice, za proslavu dana zaštitnice Donje Kupčine Sv. Magdalene, 22. srpnja, ili djeca na školskim priredbama kada to od njih očekuju nastavnici. Do prije nekoliko godina u selu je postojalo Kulturno umjetničko društvo zahvaljujući čijim je aktivnostima velika većina domaćinstava sačuvala narodnu nošnju. Starije žene brinule su se o tome da njihovi unuci budu lijepo odjeveni za određene svečanosti tako da većina seoske djece ima svoju narodnu nošnju, bez obzira na to što je često ne oblače.

Ivan Herceg, jedan od inicijatora tradicijskih svečanosti u Donjoj Kupčini, organizirao je 21. i 22. listopada 2006. proslavu pod nazivom «Dani kruha». Na proslavi se pojavila nekolicina djece obučene u narodne nošnje, a nekoliko je žena, također odjevenih u narodnu nošnju, ispred Vatrogasnog doma „odglumilo“ vršidbu konjem i prosijavanje žita. Folklorna izvedba tradicijskog običaja oduševila je publiku koju su uglavnom činili sami mještani. Dok su žene tukle lan, muškarci su ih savjetovali, prisjećajući se

⁶ Kazivačica Kata Antolčić i Bara Milčić iz Donje Kupčine poznavale su učitelja Vlašića koji je, prema njihovim kazivanjima, u Donju Kupčinu došao živjeti sa suprugom te se, nakon što je otišao u mirovinu, odselio u Karlovac gdje je i umro.

zajednički «kako se to nekada radilo». To je ujedno bila i prigoda da se žene obuku u narodne nošnje, što su učinile s veseljem, kako su same govorele.

S Marijom Živković iz Etnografskog muzeja u Zagrebu snimila sam 17. listopada 2007. kraći etnografski film o proizvodnji kruha u Donjoj Kupčini. Željele smo zabilježiti sjećanja na tradicijski način izrade kruha koji se i danas njeguje u pojedinim domaćinstvima, odnosno sam postupak izrade kruha, ali ne kao rekonstrukciju prošlosti, već kao demonstraciju tradicijskog običaja u suvremenom kontekstu. Međutim, naša je kazivačica, Kata Matas (rođena 1933.), inzistirala na tome da bude odjevena u narodnu nošnju te nam je postupak izrade kruha pokazivala u svečanoj narodnoj nošnji iz Donje Kupčine, koju je smatrala «prikladnom» za tu prigodu, iako joj je pret hodno bilo najavljeno kako za potrebe snimanja može biti odjevena u svakodnevnu suvremenu odjeću⁷.

Da je narodna nošnja važan pokazatelj regionalnog, lokalnog i kulturnog identiteta, ukazuje i činjenica da su tijekom snimanja za jednu televizijsku emisiju žene iz Donje Kupčine bile odjevene u narodnu nošnju, i to većinom na vlastitu inicijativu⁸. Prigodom izlaganja vlastitih rukotvorina nisu željele biti «pomiješane» sa ženama iz ostalih dijelova Općine Pisarovina (Bratine, Pisarovine, Lasinje i Rečice), smatrajući da njihova nošnja tako ne bi došla dovoljno do izražaja⁹.

Kontinuitet izrade i oblačenja narodne nošnje u posebnim prigodama danas je u Donjoj Kupčini s obzirom na prošlost samo djelomično prekinut. Još uvijek postoje mlađe i starije žene koje same šivaju, uređuju, a do nedavno su i tkale nošnju za članice (u manjoj mjeri za muške članove) svojih obitelji i za potrebe nekadašnjeg KUD-a.

Jedna od posebnih karakteristika narodne nošnje iz Donje Kupčine tehnika je sitnog nabiranja platna na ženskim i muškim *rubáčama*, *zastoru* i *opleću* zvana *šćipanje*. Tehnikom *šćipanja* u selu se donedavno aktivno bavila samo jedna žena, Ljuba Stupljanec, koja ima preko osamdeset godina. Iako je još nekim starijim ženama tehnika nabiranja platna poznata, ne bave se *šćipanjem* jer, kako kažu, rad iziskuje izuzetnu koncentraciju i dobru vještinu rada prstiju, što može biti fizički i psihički vrlo naporno.

U Zavičajnom muzeju početkom 2005. godine bili su zatečeni nespareni komadi narodne nošnje u poprilično lošem stanju (izjedeni raznim glodavcima i uništeni vlagom). Tada je bila potrebna hitna intervencija pa je tekstil prebačen u preparatorske radionice Etnografskog muzeja kako bi se obavio postupak dezinfekcije nakon čega je spremljen u tamne limene kutije. Daljnjom zaštitom i restauracijom tekstila bavi se

⁷ Navedena situacija nas je navela na promjenu scenarija jer se Kata Matas na snimanju pojavila s vlastitim «pripremljenim scenarijem».

⁸ Televizijsko snimanje za zabavnu emisiju «+30 u hladu» bilo je organizirano u Zavičajnom muzeju Donja Kupčina 11. srpnja 2007., a cilj je bio prezentirati tradicijsku nošnju, rukotvorine, arhitekturu i hranu pisarovinskog kraja.

⁹ U jednom je trenutku došlo do verbalnog okršaja između žena iz Kupčine i žena iz Bratine jer je između dvije *Kupčinke* stol postavila žena iz Bratine, nakon čega su se *Kupčinke* usuglasile da ukoliko njihova nošnja i njihove rukotvorine neće biti zajedno, one neće pristati niti na snimanje. U tom je trenutku bila potrebna intervencija organizatora koji su brzo premjestili stolove prema njihovim željama.

Anđelka Vidović iz Donje Kupčine koja je od studenog 2006. zaposlena kao pomoćna djelatnica u Muzeju. S obzirom na to da je muzejsku nošnju trebalo *šćipati* kako bi restauracija bila potpuna, Anđelka se za pomoć (nakon osnova tehnike rada koje je naučila od svekrve) obratila sumještanki Ljubi Stupljanec koja joj je pokazala cijeli postupak *šćipanja*. Nakon što je uredila nekoliko nošnji, žene iz sela obratile su joj se za pomoć pri uređenju njihovih, privatnih nošnji. Tako se i Anđelka, uz Ljubu Stupljanec, počela aktivno baviti *šćipanjem*. Na taj se način dio nematerijalne baštine revitalizirao, a tradicijska vještina ostala duže sačuvana.

Namjera nam je u daljnjim akcijama Muzeja organizirati nekoliko radionica putem kojih bi se prenijelo znanje i vještina toga vrijednog segmenta lokalne nematerijalne baštine. Zavičajni muzej u ovom je slučaju odigrao važnu ulogu u revitalizaciji tradicijske vještine.

Prema R. Williamsu, čini se „istinitom tvrdnja da su se značenja i vrijednosti što ih nalazimo u određenim društvima i kod određenih pojedinaca – a koje na životu održava društveno naslijeđe i njihova utjelovljenost u posebnim načinima rada – pokazali univerzalnima u smislu u kojem, kada ih se jednom nauči, u svakoj situaciji uvelike pridonose porastu čovjekove sposobnosti da obogati svoj život, regulira svoje društvo i kontrolira svoju okolinu“ (1965: 57).

Zavičajni muzej

Zavičajni muzej osnovan je 1973. godine. Jedna od glavnih inicijatorica ovakvog pothvata očuvanja kulturne baštine bila je Marijana Gušić, etnologinja i dugogodišnja djelatnica Etnografskog muzeja u Zagrebu¹⁰ koja je sredinom 20. stoljeća provodila terenska istraživanja¹¹ na tom području. Prva zavičajna zbirka bila je uređena 1968. godine, prije osnutka Muzeja, u dvorani za sastanke tadašnjega Zadružnog doma. Tom je izložbom M. Gušić potaknula mještane na daljnje korake u očuvanju vlastite baštine¹².

Muzej se nalazi u samom središtu sela, u zaseoku Ulica. Nastao je premještanjem drvenih stambenih i gospodarskih objekata koji su izgradnjom novih zidanih zgrada izašli iz svakodnevne uporabe. Većina drvenih zgrada izgrađena je krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Muzej sadržava i primjer jednog dijela veće zadružne kuće sagra-

¹⁰ Marijana Gušić u to je vrijeme bila ravnateljica Etnološkog zavoda Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti koji je preuzeo nabavu i otkup etnografske građe s područja Donje Kupčine u svrhu izlaganja u mjesnoj lokalnoj etnografskoj zbirci.

¹¹ Osim Marijane Gušić, Donju Kupčinu kasnije su istraživale etnologinja Dragica Cvetan, Aleksandra Muraj, Paula Gabrić, Ana Mlinar i arhitekt Zdravko Živković, te etnolozi i etnologinje iz Etnografskog muzeja i Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

¹² Danas, dok obavljam terenska istraživanja u Donjoj Kupčini, stariji mještani rado se i često sjete Marijane Gušić kao „gospođe iz Zagreba koja se zanimala za sve što se tada u selu događalo“ i koja je često molila mještane da sačuvaju ili poklone Muzeju stare predmete.

đene 1785. godine. Svojim izgledom i načinom gradnje kuće predstavljaju primjer tipičnoga turopoljskoga ruralnoga graditeljstva.

Muzej je zamišljen kao način očuvanja drvenih zgrada, kao trajnog obilježja tradicijske prošlosti i kulturne baštine ovog kraja. Stambene i gospodarske zgrade, koje se nalaze u Muzeju, odabrali su sami mještani koji su na taj način „dokumentirali“ dio svoje tradicijske kulture. U određenom smislu selekcija kulturnih elemenata započela je tijekom samoga življenog razdoblja na način da su se iz čitavog skupa djelatnosti odabrale pojedine vrijednosti koje su prema sudionicima tadašnjih akcijskih pothvata bivale posebno istaknute (Williams, 1965: 60). Ovim konkretnim primjerom opravdane su i prihvatljive teorije koje tumače kako se proces identifikacije odvija kroz selekciju onih elemenata kulture koje njihovi pripadnici smatraju naročito markantnim obilježjima vlastite kulture, te ih se kao takve smatra simbolima i faktorima identiteta (F. Barth; u Grbić, 1994: 26).

Danas se u selu mogu uočiti brojne drvene stambene zgrade – *čardaci* i *prizemnice* – kao i stari drveni gospodarski objekti, koji su prenamijenjeni i sačuvani uz novoizgrađene kuće. Prijelazni oblik iz drvenog čardaka u zidanu stambenu zgradu stambeni su i gospodarski objekti koji su napola građeni od kamena, a napola od drvenih hrastovih planjki, u gornjem dijelu (Gjetvaj, 1987: 52). Takve stare zgrade i dalje se koriste, ali mijenjaju svoju prvotnu funkciju pa tako, primjerice, stambeni drveni objekti u kojima su nekad živjele obiteljske zadruge, postaju ostavama, radnim prostorijama i garažama za traktore, poljodjelske sprave i sl. Primjer jedne takve prenamijenjene drvene zgrade mlinski je pogon za masovniju proizvodnju brašna u dvorištu već spomenute obitelji Konječić.

Čardaci, *prizemnice* i drveni gospodarski objekti u Muzeju prikazani su u svojoj prvotnoj funkciji kao rekonstrukcija stambenog prostora. U zgradama se nalazi bogati tradicijski inventar koji su mještani tijekom godina darivali Muzeju, usporedno s osuvremenjivanjem vlastitih domaćinstava u selu.

Iako postoji od 1973. godine, Muzej još uvijek nema popisane i registrirane sve predmete koji se u njemu nalaze. Od osamdesetih godina 20. stoljeća¹³ za održavanje zgrada i njihovu prezentaciju brinuo se Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu. Od 1992. godine u Muzeju je bio kao domar zaposlen Zoran Petričić (rodom iz Donje Kupčine) koji je održavao travnate muzejske površine, ali se i brinuo za čuvanje i izlaganje muzejskih eksponata, te provođenje edukativnih programa. Z. Petričić je povremene manje izložbe i edukativne programe provodio u suradnji sa stručnjacima iz Etnografskog muzeja u Zagrebu, te surađivao s etnologinjom i konzervatoricom Anom Mlinar iz Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Zagrebu. Na taj je način Muzej bio održavan, ali bez stručnog vodstva njegov je razvoj bio znatno otežan. U nastojanju da riješi taj problem, Etnografski muzej u Zagrebu preuzeo je krajem 2004. stručnu djelatnost Zavičajnog muzeja i zaposlio kustosa pripravnika zaduženog za inventarizaciju, katalogizaciju i fotografsku dokumentaciju etnografske zbirke, uređenje dokumentacije Muzeja, te priređivanje izložbenih i

¹³ Podatak dobiven u Konzervatorskom odjelu u Zagrebu od sredine je 1980-ih godina.

edukativnih aktivnosti, u svrhu revitalizacije lokanih tradicijskih umijeća i vještina, te približavanja Muzeja široj javnosti.

Pitanje koje se proteže kroz ovaj rad, te informativni pregled dosadašnjih muzejskih akcija i saznanja dobivenih terenskim istraživanjima kao mogućih smjernica kroz koje nastojim pronaći odgovor, jest: je li jedna od posljedica postojanja Zavičajnog muzeja pojačana svijest o vlastitoj tradicijskoj prošlosti među mještanima Donje Kupčine? Je li Zavičajni muzej, čija je inicijalna ideja bila očuvanje tradicijske kulture i regionalnoga kulturnog identiteta putem materijalne i nematerijalne baštine u Donjoj Kupčini, kako na nesvjesnoj tako i na svjesnoj razini, sačuvao među mještanima ideju o važnosti vlastite tradicijske prošlosti bez obzira na dugogodišnju odvojenost Muzeja od njegovih mještana? Jesu li različiti tradicijski predmeti (odavno izašli iz svakodnevne uporabe), te razne vještine i znanja koje mještani i danas posjeduju, kao i prisutna želja (među mnogima) za obnavljanjem tradicije putem raznih društvenih svečanosti neposredan utjecaj etnološke struke? Svjesnost na individualnoj razini uvelike ovisi o svjesnosti društvenog kontinuiteta ili, još preciznije, o slikama kontinuiteta koje stvara društvo (Connerton, 1989: 12). Svjedočenje prošlosti na življenoj praksi starog režima konstitutivni je akt postavljanja novoga društvenog reda (ibid.).

Zaključak

Dosadašnja istraživanja u Donjoj Kupčini navode na zaključak kako se u očuvanju kulturnog i regionalnog identiteta, u ovom konkretnom slučaju prožima više faktora. Jedan je od faktora individualna inicijativa stručne osobe (M. Gušić) 1960-ih godina kao i inicijativa pojedinaca, pripadnika lokalne zajednice – amatera i entuzijasta. Drugi je faktor institucionalna potpora gdje pripadaju: muzejska ustanova i Kulturno umjetničko društvo kao kulturna ustanova koja nastaje na inicijativu pojedinca, ali prerasta u kolektivnu svojinu zajednice.

Različiti segmenti kulture viđeni iz različitih perspektiva kazivača nude priču o seoskom društvenom životu kao o nečem promjenjivom, živom i ponekad „neuhvatljivom“ (Kelemen, 2004: 235). Ukoliko se na sva kazivanja gleda kao na motive koji su zajednički oblikovali različito ljudsko iskustvo, sjećanje i društvene priče, tada možemo govoriti o priči koja oblikuje društveno sjećanje (ibid.). Uza suradnju mještana, Zavičajni muzej Donja Kupčina bi putem izložbenih i edukativnih djelatnosti te kroz različite segmente „društvenog sjećanja“ rekonstruirao obrise određenoga životnog ustroja. Tradicionalna kultura u svojoj je biti proces neprekidne selekcije i re/interpretacije onih kulturnih elemenata koji su u tom procesu odabrani zbog čega bi rad Muzeja bez suradnje mještana bio gotovo nemoguć. Muzeolog Tomislav Šola smatra kako teorija muzeja na otvorenome – vrsta muzeja kojoj teži Zavičajni muzej Donja Kupčina – u središte stavlja čovjeka u vremenu i prostoru, njegovu baštinu – kako prirodnu, na koju je sam utjecao, tako i onu umjetno stvorenu – ali i potrebu da mu se omogući da uvijek gradi i nikada ne razara, da je iz generacije u generaciju drugačiji, a da se nikad stvarno ne promijeni u svemu što ga čini drugačijim (Šola, 2003: 110).

Prema Paulu Connertonu, iskustva koja nosimo sa sobom uvelike ovise o iskustvima stečenim kroz život, kao i slike iz prošlosti koje na neki način legitimiraju suvremeni društveni red (Connerton, 1989: 3). Na taj su način mještani Donje Kupčine svoju lokalnu zajednicu i društveni život obogatili očuvanjem i revitaliziranjem odabranih segmenata življene kulture uz utjecaj postojećega Zavičajnog muzeja i čestog interesa etnološke struke koja je svojim intervencijama i terenskim istraživanjima moguće utjecala na svijest mještana o vlastitoj tradicijskog baštini. Ovaj tekst mogao bi biti poticaj za daljnja istraživačka promišljanja o mogućem utjecaju struke na svakodnevni život lokalne zajednice, kao i na odabrane segmente tradicijske kulture kao simbole kulturnog, regionalnog pa i nacionalnog identiteta.

Literatura:

- Connerton, P. (1989) *How societies remember*. Cambridge University Press, Cambridge
- Gjetvaj, N. (1987) Naselja i narodno graditeljstvo u okolici Zagreba u: Etnološka istraživanja 3-4., Etnografski muzej, Zagreb
- Grbić, J. (1994) *Identitet, jezik i razvoj*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
- Grbić, J. (1998) Jezik i govor kao komponente pripadnosti zajednici (ogled o jeziku i identitetu), u: *Etničnost, nacija, identitet Hrvatska i Europa*, Institut za migracije i narodnost, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, str.181-190
- Kelemen, P. (2004) Liječenje zmijskog uboda – priča kao dio sjećanja zajednice, u: *Senjski zbornik. Senjsko muzejsko društvo – Gradski muzej Senj*, Senj, str. 213-238
- Lugarec, D. (1999) *Prilozi za povijest i sela župe Donja Kupčina u Županiji zagrebačkoj (Pokuplje)*, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb
- Rihtman-Auguštin, D. (1991) Istinski i lažni identitet – ponovno o odnosu folkloru i folklorizma, u: *Simboli identiteta (studije, eseji, građa)*, Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb
- Rihtman-Auguštin, D. (1998) Etnički identitet-etnocentrizam.nacionalizam, u: *Etničnost, nacija, identitet Hrvatska i Europa*, Institut za migracije i narodnost, Naklada Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo, Zagreb, str.47-56
- Šola, T. (2003) *Eseji o muzejima i njihovoj teoriji, prema kibernetičkom muzeju*, Hrvatski nacionalni komitet ICOM, Zagreb
- Williams, R. (1965) *The Long Revolution*, Penguin, Harmondsworth

5.01

5.02

Željka Petrović
Zavičajni muzej
Donja Kupčina
zpetrovic@emz.hr

UDK 39(497.527 Donja Kupčina)
069.02:39] (497.527 Donja Kupčina)
Review
Received: November 30, 2008
Accepted: February 12, 2008

The Role of the Museum of Donja Kupčina in the Preservation of Cultural and Regional Identity of Donja Kupčina

Encouraged by the results of my own field research in the village of Donja Kupčina and the insight into the preserved ethnographic material in the Museum of Donja Kupčina founded in 1973, in this text I will in an analytical manner try to explore the presence of the feeling of cultural and regional identity among the inhabitants of Donja Kupčina. I will discuss the preservation of cultural and regional identity on the example of the Museum of Donja Kupčina as a cultural institution located in the village center, established and built on the villagers' initiative, and on the example of the dialect, textile and general significance of traditional architecture in the contemporary life of the village.

Key words: traditional culture, regional identity, Donja Kupčina. Museum of Donja Kupčina

Introduction

According to Raymond Williams, there are three general categories when it comes to defining culture: "ideal" – according to which culture is "a state or process of human perfection, in terms of certain absolute or universal values" (1965: 57); "documentary" – according to which culture is "the body of intellectual and imaginative work, in which, in a detailed way, human thought and experience are variously recorded" (ibid.); and "social", which defines culture as "a description of a particular way of life, which expresses certain

meaning and values not only in art and learning but also in institutions and ordinary behaviour“ (ibid.). Bearing in mind Williams’s suggestion that researcher’s attention should be directed at their interrelation, in this text I will focus on the third, social definition of culture, since “Such analysis will [also] include ... the structure of institutions which express or govern social relationships, the characteristic forms through which members of the society communicate“ (ibid.).

I will try to give an informative overview of my past field research of social relations and culture in Donja Kupčina, museum activities of the Museum of Donja Kupčina conducted over the last year and the discoveries that opened new questions in the research. Has the museum in its thirty-five-year long presence in the Donja Kupčina area strengthened the people’s need to preserve their own traditional culture, on the conscious or unconscious level? To what extent has the Museum of Donja Kupčina – as a cultural and social institution – and the related extensive ethnological field research (since its foundation till today) in the area affected the local population in terms of encouraging a specific form of social communication? Apart from the example of the Museum of Donja Kupčina and its role in the preservation of identity, I will address this issue in relation to the dialect, textile and general significance of traditional architecture in the contemporary life of the village.

The village of Donja Kupčina¹ is located in the Pokuplje valley, at the mouth of the Kupčine creek. According to the inhabitants’ accounts, it consists of sixteen hamlets: Dolnje selo, Krajačko, Barečko, Japarsko, Matasičko, Konječićko, Ulica, Petrinjsko, Stupljansko, Pušačko, Kuličko, Marušičko, Mikuličko, Gornje selo, Stepičko and Jantolsko.

According to the villagers’ accounts, the hamlets were named after the family names of communal families in each hamlet, although their answers to this question are not always consistent². For example, it is certain that the hamlets of Matasičko, Petrinjsko, Mikuličko, Marušičko, Stepičko and Konječićko were named after communal families’ names. Dragutin Lugarec (born in Donja Kupčina) in his book «Prilozi za povijest sela i župe Donja Kupčina u županiji Zagrebačkoj (Pokuplje)» (*Contributions for the history of the village and parish of Donja Kupčina in the Zagreb county (Pokuplje)*) says that Barečko selo was named after the family name Barek, which he had found in archive documents on family names of Kupčina, and that Japarsko selo had been named after the population that moved from Japra, in Bihać county (Bosnia) (Lugarec, 1999: 186). According to some informants, the name of the hamlet Ulica originated from the family name of Vularić; this hamlet carried the name of Vuraličko selo, after the family name Vuraliće. Over time, consonants *r* and *l* switched places in everyday speech, and the family name Vularić gave the name to Vuraličko selo. Considering the fact that in the dialect of Donja Kupčina many words are shortened in everyday speech, Vuraličko

¹ The form Dolnja Kupčina has also been used till the 1980s. In the most recent published work the consonant *l* has been lost and the name Donja Kupčina remained. In this text I will be using the name Donja Kupčina, since I encounter it in more recent records and published work.

² Maiden name of one of my informants, Kata Matas, who listed the names of the hamlets, was Stepušin. She lived in Barečko selo and moved to Matasičko after marrying a Matas.

turned into Uraličko, and its name was changed into Ulica in the late 1970s and early 1980s³. Even though all hamlets are the part of the same village, Donja Kupčina, the structure of the population has changed significantly since the time the hamlets were founded. Dragutin Lugarec writes that the village was formed in the 15th century (Lugarec, 1999: 10), so, for example, today only two houses in Konječičko bear the related family name. The villagers proudly say that every hamlet bears a signpost thanks to their personal engagement with the town council. When explaining someone's origins or the place of residence in everyday speech, they frequently refer to hamlet names or family nicknames, which, same as family names, are inherited from generation to generation.

Dialect

The people of Kupčina (*Kupčinci*) have preserved their dialect, which is the part of the kajkavian dialect, in everyday speech. Regardless of the relative vicinity of larger cities and towns, such as Zagreb and Karlovac, and business and social relations with the people from other towns, among themselves the people of Donja Kupčina use their local dialect.

According to sociolinguistic theories, each language carries an implicit norm that composes a set of rules inherent to the speakers of a certain language system. This norm is the foundation of the possibility to communicate, where the speaker and the listener possess at least a partially identical system and rules of usage. The norm arises implicitly from communication practice, it is dynamic and changing (Grbić, 1994: 39).

I have witnessed the accuracy of this statement in the field. The people I talked to often used to translate certain words, even parts of sentences to me, especially when they talked of their past. Considering the fact that my idiom is shtokavian, closer to standard Croatian, it was very difficult for me to understand even the topic of the conversations when talking to the older inhabitants of Donja Kupčina.

While talking to me they tried to talk more slowly, clearly and in standard Croatian. Still, they were unable to find an adequate standard Croatian replacement for some objects or descriptions of certain situations.

Therefore, during my field research, I composed a dictionary of unknown words in order to understand the older people more easily. The younger generation also uses the dialect, although archaic expressions in their speech are lost and they use standard Croatian they use in school.

The awareness of language diversity (in this case, diversity within a single language system) is deeply rooted in human practice of communication (Grbić, 1998: 186). The

³ The information on the genesis of the name Ulica came from Anđelka Vidović, born in 1965 in Donja Kupčina. She remembers that at that time the hamlet was called a village, Vuraličko selo. She thinks that the name change occurred in the early 1980s.

Kupčinci proudly point out to their dialect as an important identity feature. On November 11, 2006 the people organized the celebration of St. Martin's day in the Firemen's House (near the Museum of Donja Kupčina) where they put up a small play about the baptizing of wine in their local dialect.

On the basis of sociolinguistic theories we come to a "hypothesis that language practice is one of the indicators of the status of group consciousness, therefore of the status of identity, because it reveals self-perception, as well as the mostly unspoken, yet present attitude toward others ..." (Grbić, 1998: 187), for example, the relation toward one's own local/regional belonging, but also toward the local/regional belonging of others. Over the last several decades in Europe and the world different social movements have been revived, including ethnical (Grbić, 1994: 42), ethno-cultural, and other movements, which revitalize the feeling of belonging to one's own community.

One of the side-effects (whose primary goal is the preservation, cherishing and further development of ethnic identity) was the tendency to emancipate local dialects (ibid.). Through its activities the Museum of Donja Kupčina has offered the possibility to preserve and revitalize the local dialect as one of the principal identity features of this area.

Textile

Many of the inhabitants of Donja Kupčina keep the loom (*tkanica*) in their attics. Some have even been using it until recently⁴, while the others have dismantled it and kept it in the attic (mostly in very good shape) and do not use it any more. Men and women alike are aware and have the desire to preserve traditional inventory. For example, father and son, Stjepan and Ivan Konječić, have lived alone for several years, and keep a *tkanica* in a converted *čardak* located in the yard by the brick house which used to be the home of the Konječić communal family (*zadruga*). Considering the fact that weaving was a woman's job, in this case the *tkanica* has the status of a museum object. They would perhaps give it to the Museum of Donja Kupčina, they say. However, the fact that a loom exhibited in the museum is in a relatively poor condition does not motivate them, or the other villagers, to give it, as they fear it will face the same destiny⁵. This is an issue that calls for further research and discursive reflections, which I will only partially address in this paper, as I think they demand additional research.

⁴ Until recently Kata Vularić, born in the 1950s in Donja Kupčina, used to weave on her loom, together with another older woman from the village. Since the older women could not weave anymore, Kata Vularić herself stopped doing it, because, as she says: "I don't have company any more, and I don't feel like doing it alone ...". Kata and her coworker mostly used to weave kitchen towels for everyday usage.

⁵ The *tkanica* was exhibited by Ivan Herceg (born in 1933 in Donja Kupčina) in the Museum of Donja Kupčina in the spring of 2007. Its parts were scattered in several *čardak* buildings, damaged by rodents and in very poor condition. Ivan Herceg found these parts and assembled the *tkanica* that is now exhibited in the upper room of the Museum's first *čardak* by the road.

Women's folk costume of Donja Kupčina consists of a blouse (*opleće*), skirt (*rubacha*) and apron (*zastor* or *fertun*). Men's folk costume consists of wide-legged white trousers (*gaće*) and a wide shirt (*rubacha*). Married women mostly carried a scarf (*rubac*) on their heads. The younger women's *rubac* used to be decorated with colorful roses (*rože*) (while older women mostly wore plain *rupci*). In the early 20th century men used to wear hats (*škrljak*) on their heads. After the Second World War Mr. Vlašić, school teacher in the village, became the head of the Culture and Art Society. He came from Gornje Pokuplje (a village near Karlovac)⁶. He thought that *Kupčinci* have originated in Bosnia and that they moved to this area in the 15th century, fleeing from Ottoman Turks. According to his research, the ancestors of *Kupčinci* in Bosnia wore fur hats (*šubare*), due to which he asked the male members of the Culture and Art Society to replace their hats with *šubara* hats. Although men used to wear *šubara* during winter, after the teacher's intervention, it became the basic element of men's folk costume and used to be worn on all kinds of occasions, in summer and winter. Therefore, photos dating before the Second world war show men wearing hats, and in more recent pictures (from the 1960s onwards), they wear *šubare*. The people of Donja Kupčina accepted the *šubara* as part of their own folk costume, however, in conversations they often point out to the hat as part of their tradition. The memory of the hat as the «older» part of the folk costume, and the acceptance of the *šubara* as the «newer» one, suggests that this segment of folk costume is one of the elements that contributes to the analysis of the complexity of village social life.

Was the further presentation of men's folk costume as part of the local and cultural identity affected by individual initiative of the more educated and therefore «more competent» (in the eyes of the local population) person for determining the symbols of cultural identity? The fact that the people of Donja Kupčina accepted the suggestions and accepted *novelty* as part of their own tradition is also interesting and should not be overlooked in ethnographic research and descriptions.

Today a smaller part of the people of Donja Kupčina wear their traditional costumes on special occasions, such as the day of the patron saint of Donja Kupčina, Saint Magdalene, on July 22, or children wear them for school events when the teachers expect them to. Until a few years ago the village had a Culture and Art Society; due to its activities most of the households preserved their folk costumes. Older women took care of their grandchildren being dressed properly for certain festivities, so most children in the village have their own folk costumes, regardless of the fact that they do not wear them often.

On October 21 and 22 Ivan Herceg, one of the initiators of traditional festivities in Donja Kupčina, organized a celebration called «The days of bread». Several children dressed in folk costumes appeared at the celebration, and several women, also wearing traditional clothes, enacted the horse harvesting and grain sieving in front of the

⁶ The informants Kata Antolčić and Bara Milčić from Donja Kupčina knew the teacher Vlašić, who, according to their accounts, came to live to Donja Kupčina with his wife and, after retirement, moved to Karlovac, where he died.

Firemen's House. The audience, consisting mainly of local people, loved the folklore performance of a traditional custom. While women were breaking flax, men gave them advice, recalling «how it used to be done». This was also an opportunity for women to wear their traditional folk costumes, which they did with joy, as they said.

On October 17, 2007 together with Marija Živković from the Ethnographic museum in Zagreb, I made a short ethnographic film about the production of bread in Donja Kupčina. We wanted to record memories of the traditional way of making bread, which is still cherished in some households, that is, the process of making bread, not only as a reconstruction of the past, but also as a demonstration of a traditional custom in modern context. However, our informant, Kata Matas (born in 1933), insisted on wearing the traditional folk costume, and demonstrated the bread making in the festive Donja Kupčina costume, which she found «appropriate» for the occasion, although she had previously been informed that she could wear her modern everyday clothes⁷.

The fact that folk costumes are an important indicator of regional, local and cultural identity is shown by the fact that during the shooting for a television show women from Donja Kupčina wore a traditional costume, mostly on their own initiative⁸. When exhibiting their own hand-made work they did not want to «mix» with women from other parts of the Pisarovina district (Bratina, Pisarovina, Lasinje and Rečica), thinking that their costume would be overshadowed⁹.

The continuity of making and wearing traditional folk costumes on special occasions has, in comparison to the past, been only partially broken. Some younger and older women still make, arrange, and until recently have been weaving, folk costumes for the female members (less for male members) of their families and the old Culture and Art Society.

One of the special characteristics of Donja Kupčina folk costume is the technique of special ruffling of fabric in female and male *rubacha*, *zastor* and *opleće*, called *šćipanje*. Only one woman in the village has until recently been practicing the *šćipanje* technique; her name is Ljuba Stupljanec and she is over eighty year old. Although some older women are familiar with the technique, they do not do it, because, as they say, it requires much concentration and good skills of finger work, which can be very physically and mentally difficult.

In early 2005 unpaired pieces of the folk costume in a rather poor condition (ruined by rodents and humidity) were found in the Museum of Donja Kupčina. Due to the

⁷ These circumstances made us change our scenario, because Kata Maras appeared at the shooting with her own «prepared scenario».

⁸ The television shooting for the television show «+30 u hladu» was organized at the Museum of Donja Kupčina on July 11, 2007, and the goal was to present the traditional folk costume, handicrafts, architecture, and the cuisine of the Pisarovina region.

⁹ At one moment the women from Kupčina and those from Bratina confronted verbally because a woman from Bratina placed her table between two women from Kupčina. Women from Kupčina agreed that they would not consent to the shooting if their handicrafts were not exhibited together. The organizers intervened and arranged the tables according to the women's wishes.

need of a prompt intervention, the textile was transferred to the Ethnographic museum preparation department in order to perform disinfestation, after which it was stored in dark metal boxes. Anđelka Vidović from Donja Kupčina, who has been working as an assistant at the Museum from November 2006, handles further textile preservation and restoration. Considering the fact that the museum folk costume had to undergo the process of *šćipanje* in order for the restoration to be complete, Anđelka turned to her fellow villager Ljuba Stupljanec for help (after learning the basics of the process from her mother-in-law) and she showed her the whole process. After she had arranged several costumes, the women from the village asked her for help in arranging their own costumes. Thus Anđelka, along with Ljuba Stupljanec, actively started to perform *šćipanje*. This led to the revitalization of a part of intangible heritage, and traditional skill has been preserved for a longer period of time.

It is our intention to organize, through further Museum activities, several workshops in order to transfer the knowledge and skills of this valuable segment of local intangible heritage. In this case the Museum of Donja Kupčina has played an important role in the revitalization of a traditional skill.

According to R. Williams it seems “to be true that meanings and values, discovered in particular societies and by particular individuals, and kept alive by social inheritance and by embodiment in particular kinds of work, have proved to be universal in the sense that when they are learned, in any particular situation, they can contribute radically to the growth of man’s powers to enrich his life, to regulate his society, and to control his environment“ (1965: 57).

The museum of Donja Kupčina

The Museum of Donja kupčina was founded in 1973. One of the main initiators of this kind of cultural heritage preservation was Marijana Gušić, the ethnologist and long-time employee of the Ethnographic museum in Zagreb¹⁰ who conducted field research in the area in mid-20th century¹¹. The first local heritage collection was created in 1968, before the founding of the Museum, in the meeting hall of the Community House. This exhibition by Marijana Gušić encouraged the villagers to take further steps in preserving their heritage¹².

¹⁰ At that time Marijana Gušić was the director of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts’ Ethnologic Institute that took over the purchase and buy-off of ethnographic material in the area of Donja Kupčina with the purpose to exhibit it as part of the local ethnographic collection.

¹¹ Apart from Marijana Gušić, the area of Donja Kupčina was later the subject of research of the ethnologists Dragica Cvetan, Aleksandra Muraj, Paula Gabrić, Ana Mlinar and architect Zdravko Živković, and ethnologists from the Ethnographic Museum in Zagreb and the Faculty of Social Sciences and Humanities in Zagreb.

¹² Today, while I conduct field research in Donja Kupčina, the older inhabitants like to remember Marijana Gušić as the “lady from Zagreb who was interested in everything that was going on in the village at the time” and who often used to ask the people to preserve old objects or give them to the museum.

The Museum is located in the village center, in the Ulica hamlet. It was formed after the relocation of wooden residential buildings and barns that had no longer been used in everyday life after new brick objects had been built. Most wooden buildings were built in the late 19th and early 20th century. The museum includes the part of a larger communal family house built in 1785. Its appearance and construction method make it the example of typical rural architecture of the Turopolje region.

The Museum has been designed as a method to preserve old wooden buildings as a permanent characteristic of the traditional past and cultural heritage of the area. Residential buildings and barns located in the Museum area were selected by the villagers themselves and in this way they “documented” a part of their traditional culture. In a sense the selection of cultural elements began during the lived period: specific values, considered especially significant among the participants in the activities of the time, have been selected from the whole range of activities (Williams, 1965: 60). This example justifies and makes acceptable the theories that interpret the process of identification through the selection of those cultural elements considered by the members of the culture as especially distinctive features of their culture and symbols and factors of identity (F. Barth; u Grbić, 1994: 26).

Many wooden residential buildings are present in the village today – *čardaci* and *prizemnice* – as well as wooden barns, which have been converted and preserved near the newly build houses. The transitional form between the wooden *čardak* and brick residential building are the residential objects and barns built half of stone, and half of oak planks in the upper section (Gjetvaj, 1987: 52). These old building are still being used, but they have changed their original function. So, for example, wooden residential buildings that used to be homes to communal families, become storage facilities, work facilities and garages for tractors, agricultural tools etc. One such converted building is a mill for larger production of flour located in the yard of the already mentioned Konječić family.

Čardaci, *prizemnice* and wooden barns in the Museum are shown in their original function as a reconstruction of residential facilities. A rich traditional inventory is stored in these buildings, inventory that the people from the village gave to the Museum over the years, simultaneously with the modernization of village households.

Although it exists since 1973, the Museum still does not have the registry of all the items stored. Since the 1980s¹³ the Regional Institute for the Preservation of Monuments in Zagreb has taken care of building maintenance and presentation. Since 1992 Zoran Petrčić (born in Donja Kupčina) works as the Museum janitor and maintains the green areas of the museum, but also takes care of the preservation and exhibiting and educational programs. Z. Petrčić has organized an occasional smaller exhibition and educational programs in cooperation with the experts from the Ethnographic Museum in Zagreb and has cooperated with the ethnologist and conservator Ana Mlinar from the Conservation Department of the Cultural Heritage Preservation Board in

¹³ The information from the Conservation Department in Zagreb dates from the 1980's.

Zagreb. This secured the maintenance of the Museum, but without expert guidance its development has been difficult. In 2004, trying to solve this problem, the Ethnographic Museum in Zagreb took over the professional activities of the Museum of Donja Kupčina and hired a trainee curator in charge of making inventories, cataloguing and photographic documentation of the ethnographic collection, organization of the Museum documentation and exhibitions and educational activities, in order to revitalize local traditional skills and bring the Museum closer to the general public.

The question posed in this paper, and the overview of the former museum activities and information gathered through field research as possible guidelines for finding the answer, is whether one of the results of the existence of the Museum of Donja Kupčina is the consciousness of one's traditional past among the people of Donja Kupčina? Has the Museum of Donja Kupčina, whose initial idea was to preserve traditional culture and regional cultural identity through material and intangible heritage in Donja Kupčina, both on the unconscious and the conscious levels, preserved among the villagers the idea of the importance of one's traditional past, regardless of the long standing separation of the Museum from the population? Have the different traditional objects (that have long been out of use) and different skills that the villagers have today, as well as the desire (shown by many) to renew the tradition through different feasts been directly influenced by ethnology? The consciousness on the individual level greatly depends on the consciousness of social continuity or, more precisely, on the images of continuity created by society (Connerton, 1989: 12). The testimony of the past based on the lived practice of the old regime is the constitutive act of establishing a new social order (*ibid.*).

Conclusion

Past research in Donja Kupčina led to a conclusion that several factors are included into the preservation of cultural and regional identity in this particular case. One of the factors is the individual initiative of an expert (M. Gušić) in the 1960s as well as initiatives of local community members – amateurs and enthusiasts. The second factor is institutional support: the Museum and the Culture and Art Society as a cultural institution that is founded at the initiative of individuals but grows into a common property.

Different cultural segments seen from different perspectives of informants offer a story on the social life in a village as something mutable, alive and sometimes “elusive” (Kelemen, 2004: 235). If all accounts are viewed as motives shaped by human experiences, memories and social stories, we can speak of the story that shapes social memory (*ibid.*). With the cooperation of the villagers, the Museum of Donja Kupčina reconstructs the contours of certain segments of life through exhibitions, educational activities and different segments of “social memory”. Traditional culture in its essence is a process of continuous selection and (re)interpretation of selected cultural elements and this is why the Museum's work would be impossible without the villagers'

cooperation. Museologist Tomislav Šola thinks that the theory of open museums – the type of museum which the Museum of Donja Kupčina aspires to be – places man in time and space at its center, as well as their heritage – the natural one, that he affected, and the artificially created one – and the need to be allowed always to build and never to destroy, to be different from one generation to the next, and never to change in the things that really make them different (Šola, 2003: 110).

According to Paul Connerton, the experiences we carry with us depend largely upon the experiences gained through life, as do the images from the past that in a way legitimize the modern social order (Connerton, 1989: 3). Thus the people of Donja Kupčina enriched their local community and social life through the preservation and revitalization of selected segments of lived culture, together with the influence of the existing Museum of Donja Kupčina and frequent interest of ethnology that has possibly affected the consciousness of the villagers about their traditional heritage through interventions and field research. This text could be an encouragement for further research into the influence of ethnology on the life of the local community and the selected segments of traditional culture as symbols of cultural, regional and national identity.

Translated by Ivona Grgurinović